

Alushariduse õpetajate mõtteid õppe- ja kasvatustööst ENSV-s

Aino Ugaste

TLÜ
kasvatus-
teaduste
instituudi
professor

Maire Tuul

TLÜ
kasvatus-
teaduste
doktorant

Oma uurimuses alushariduse õpetajate hinnangute kohta eri ajalooperioodide õppe- ja kasvatustöös (2008–2010) keskendusime üle 25-aastase töökogemusega lasteaiaõpetajate mõtetele õppimise, kasvatuse ning õpetaja rolli kohta Nõukogude perioodi lasteaias.

Intervjueeritute sõnul tugines lasteaia õpetus ja kasvatus Nõukogude ajal suures osas üleliidulisele tüüpprogrammile, kus oli täpselt paika pandud, millal tuleb midagi õpetada ja mis teadmisi lastele anda. Detailsete ettekirjutuste abil püüti tagada kvaliteetne õppe- ja kasvatustöö kõikjal üle Nõukogude Liidu, sõltumata rahvuslikust eripärast või ajaloo- ja kultuuritraditsioonidest. Õpetajad pidid programmist lähtuvalt koostama üksikajalikul kirjallikul õppe- ja kasvatustöö plaanid ning tegevuste konspektid, mille juhtkond eelnevalt kinnitas ja mille täpselt täitmist ka kontrollis.

Lasteaia oli olulisel kohal ideoloogiline kasvatus, mille kaugem eesmärk oli ühtse nõukogude rahva kujundamine. Seepärast kuulusid lasteaia igapäevaelu nii teiste liiduvabariikide kombestiku, tantsude, laulude ja luuletuste õppimine kui ka atribuutikaga tutvumine. Kahjuks jäi kõige selle kõrval suhteliselt vähe aega ja võimalusi keskenduda oma maa kultuuri ja ajaloo tundmaõppimisele.

Õppe- ja kasvatustöö olulise eesmärgina nimetasid uuritud õpetajad kooliks ettevalmistamist, rõhutati ka laste füüsilist arendamist ja töökasvatust. Kooliks ettevalmistamise juures peeti eriti vajalikuks lugema ja kirjutama õpetamist, kusjuures just nende oskuste põhjal määrati sageli laste koolivalmidust. Positiivsena tõid intervjueeritavad esile püüu arendada lastes tahtelist tähelepanu, kujundada püsivust ja hoolsust. Märgit, et pe-

dagoogide tegevus oli suunatud lapse tahtepingutuste toetamisele, tähelepanu kontsentreerimisele ning ülesande juures püsimisele kuni selle lõpetamiseni.

Koolieelse ea töökasvatus kujutas endast õpetajate sõnul esmaste toimetulekuoskuste (riietumine, pesemine, söömine jms) ja tööharjumuste kujundamist, eri ametitega tutvumist ning üksteise märkamist ja abistamist. Töökasvatuse väärtustasid õpetajad eriti lapse iseseisvuse kujunemise ja igapäevaeluga toimetuleku aspekti. Näiteks pöörati Nõukogude ajal palju tähelepanu isiklikule hügieenile ning ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisoskuste kujundamisele, mis intervjueeritavate sõnul olid vajalikud laste iseseisvuse ja positiivse minapildi kujunemiseks. Tolleaegsete eesmärkide juures rõhutati sageli eetiliste iseloomuomaduste kujundamist – nt sõbralikkus, viisakus, abivalmidus –, millele praegu teenimatult vähe tähelepanu pööratakse.

Õpetajad nägid last õppe- ja kasvatus-tegevustes sageli kui väikest passiivset õppijat, mistõttu õpetamine lähtus enamasti täiskasvanust. Väga oluliseks peeti distsipliini ning allumist täiskasvanute korraldustele. Distsiplineerituks peeti last, kes käitus ühiskonnas heaks kiidetud normide kohaselt, ootas kannatlikult oma järjekorda ning küsis ja vastas ainult siis, kui tal paluti seda teha.

Õpetajad leidsid, et laste mängule pöörati sel ajal piisavalt tähelepanu ja viidi

lastega läbi ka nn integreeritud tegevusi. Tähtsustati laste õuesviibimist ja tegevusi õues.

Nõukogude aja lasteaiaõpetaja põhiülesandena nägid intervjueeritud riiklikus õppekavas püstitatud eesmärkide täitmist. Õppekavaarenduses pedagoogid enamasti kaasa rääkida ei saanud, küll aga oodati neilt õppekavas toodu täpselt järgimist.

Kuna Nõukogude ajal oli mänguasjade ja õppematerjalide valik poodides suhteliselt väike, kuulus õpetaja tööülesannete hulka ka nende valmistamine. Intervjueeritute mäletamist mööda hoolisid lapsed eriti just nendest mänguasjadest, mille valmistamist nad oma silmaga olid näinud või mille tegemisel ise kaasa said lüüa. Sageli kasutati õppevahendite meisterdamisel ning ruumide ja õueala korrastamisel ka lapsevanemate abi. Perega koostöösuhte loomine oli õpetajatöö olulisi valdkondi. Õppekava järgi kuulus juhtiv koht perekonna ja lasteasutuse koostöös lasteasutusele. Õpetajat hinnati kui eksperti ja nõuandjat, ta oli lapsevanemate jaoks autoriteet. Intervjueeritud õpetajad rõhutasid sageli, et lasteaiaõpetaja tööd hinnati tollal enam kui nüüd.

Õpetajate täienduskoolitusest rääkides nimetati tollest ajast kolleegide läbi viidud näidistegevusi kui väärtuslikke õppimisallikaid ja enese arendamise võimalust. Toonitati ka mitmekülgse erialakirjanduse ja meetoodiliste vihikute rolli enesearenduses.

Intervjuudest lasteaiaõpetajatega jäi kõlama mõte, et kui Nõukogude-aegsest õppe- ja kasvatustööst ideoloogiline pool välja jätta, on sellest perioodist nii mõndagi väärtuslikku õppida. Eriti oodatud on teiste lasteaedade külastused ning õppe- ja kasvatustööd toetava mitmekesise meetoodilise materjali kirjastamine. Samuti soovitakse uuesti au sisse tõsta laste kehaline arendamine ja tervisele tähelepanu pööramine, kõlbeline kasvatus ning esmaste tööharjumuste kujundamine.